

Nr 138.

Av herr **Björkman m. fl.**, *angående ändring i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad.*

I lagarna om fri rättegång och rättegångsbiträde åt häktad äro bestämmelser meddelade till tryggande av vissa parterers möjlighet att i rättsligt hänseende tillvarataga sina intressen. Denna möjlighet har även utnyttjats i stor utsträckning, och statsverkets kostnader för den fria rättegången och till häktades rättegångsbiträden ha varit högst avsevärda. Den våldsamma stegring, som kostnaderna för den fria rättegången är efter år undergick, beaktades särskilt under åren 1926—1929 av cheferna för justitiedepartementet, och även riksdagens revisorer hade sin uppmärksamhet härå. Sedan vederbörande häradshövdingar och rådhusrätter fått yttra sig rörande möjligheten att vinna begränsningar i statsverkets utgifter för den fria rättegången, uppgjordes inom justitiedepartementet ett förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fri rättegång åsyftande att råda bot på de missbruk, som i de inkomna yttrandena påtalats. Över förslaget avgåvos utlåtanden av rikets hovrätter och Sveriges advokatsamfund. Hovrätterna funno i stort sett förslaget välgrundat, och en av hovrätterna framhöll särskilt, hurusom de då gällande lagbestämmelserna lämnat utrymme för en utveckling av den fria rättegången, som ej varit avsedd och ej heller vore önskvärd. Även advokatsamfundet uttalade, att vissa besparingar i statens kostnader för den fria rättegången vore önskvärda, och förklarade advokatsamfundet, att i den mån förslaget vore ägnat att giva en impuls till en friare prövning av de frågor, som inverkade på beviljandet av fria rättegångar, detsamma, ehuru samfundet hade vissa erinringar att framställa, vore att anse som ett steg i rätt riktning. Härefter anmälde justitieministern ärendet i statsrådet och påvisade därvid, att den fria rättegången i många fall blivit utnyttjad i en omfattning och på ett sätt som icke kunde anses förenligt med den uppgift i samhällslivet, som institutet ifråga borde ha att fylla. Efter proposition till riksdagen antogos vissa ändringar i förut gällande lag om fri rättegång, avseende att stävja de missbruk, som yppat sig vid tillämpningen av lagen och vilka haft för statsverket kostsamma påföljder.

Vi ifrågasätta nu, om ej i avseende å lagen om rättegångsbiträde åt häktad uppmärksamheten även bör fästas vid möjligheten att, utan att anledning gives till farhåga att intrång skall ske i de förmåner i nu före-

varande hänseende, som böra tillkomma häktade personer, sådana ändringar kunna vidtagas, att kostnaderna för statsverket begränsas. Enligt inhämtade upplysningar utgingo i ersättning till rättegångsbiträde åt häktade under budgetåret 1929/1930 138,641 kronor och under budgetåret 1930/1931 129,415 kronor.¹ Men en var som varit i tillfälle att iakttaga något större antal fall, då rättegångsbiträde åt häktad anlitats, måste ha kommit till den mening, att det ofta förekommit, att biträdets förordnande synes hava varit av ringa eller ingen betydelse för den tilltalade. Härvidlag torde till en början bemärkas de fall, numera synnerligen talrikt förekommande, då förundersökning förekommit, i avseende å vilken är föreskrivet, att förundersökaren, ofta en person, som avlagt för utövande av domareämbete föreskrivna kunskapsprov och som yrkesmässigt utövar advokatverksamhet, skall på kallelse av domstolen eller dess ordförande inställa sig vid domstolen för att i fall av behov gå denna tillhanda med upplysningar och den ytterligare undersökning, som kan anses erforderlig. Att i ett sådant fall och därest den häktade erkänt vad som enligt polisförhör lagts honom till last — särskilt därest fråga är om ett brott, som i utredningshänseende kanske är av den enklaste beskaffenhet — inrymma en kategorisk rätt för den häktade att erhålla rättegångsbiträde, lär väl ej vara nödigt. Ej heller torde det vara av någon betydelse för en vaneförbrytare, exempelvis en för itererade tillgreppsbrott häktad, som vid polisförhör utan omsvep erkänt, att anlita ett rättegångsbiträde, som ej torde hava något att anföra till den häktades förman utöver vad domstolen uppenbarligen vid förhör med den häktade finner under målets handläggning. Och med de nya ingående bestämmelserna angående undersökning av sinnesbeskaffenhet av tilltalade, som förvaras i häkte, har domstol nu än mer än förr erinrats om vikten av att vid måls handläggning söka att, utan att från den häktade eller hans rättegångsbiträdes sida anledning därtill angives, inhämta nödig utredning härutinnan.

Enligt vad som meddelats efter en utredning från en av rikets underdomstolar i avseende å förordnande av rättegångsbiträden åt häktade har under åren 1928, 1929, 1930 och 1931 dylikt biträde förordnats i respektive 16, 11, 14, och 23 fall, och var vederbörande domare av den mening, att i respektive 10, 9, 10 och 15 av dessa fall biträdets förordnande varit av ringa eller ingen betydelse för den tilltalade, och hade ändock vid siffrornas uppställande i tveksamma fall ansetts, att biträdets förordnande varit av betydelse för den häktade.

Då väl med hänsyn till den tidsperiod och det antal fall, som från nämnda domstol angivits, antagas kan — och därom hava vi gjort oss förvissade — att erfarenheter av enahanda slag föreligga vid andra domstolar, anse vi, att uppmärksamhet bör ägnas frågan, om ej något kan

¹ Här kan till äventyrs hava ingått någon post avseende ersättning enligt lag om förmynderskap.

åtgöras för att utan att den häktades berättigade intressen trädas för nära väsentlig besparing av statsmedel kan ske. Emellertid inse vi till fullo, att först sedan en ingående utredning skett några ändringar i lagens bestämmelser kunna vidtagas. Vi vilja dock ifrågasätta, om ej avgörandet om huruvida rättegångsbiträde skulle anskaffas till en häktad kunde lämnas till rätten eller, då rätten ej sitter, till dess ordförande. Redan nu äger ju rätten, därest ej biträde förordnats av Konungens befallningshavande, på begäran av den häktade förordna rättegångsbiträde. Och även utan att så påkallas av en häktad, äger rätten nu förordna biträde, därest rätten finner, att på grund av bristande förmåga hos en häktad att själv tillvarataga sina intressen biträde är erforderligt för målets utredning. Vid sin prövning av en häktads begäran om rättegångsbiträde skulle rätten eller dess ordförande äga att taga hänsyn till den tilltalades erkännande av vad som lagts honom till last enligt polisförhørsprotokollet, målets beskaffenhet, innehåll i förundersökningsprotokoll m. m. Givetvis skulle ovannämnda bestämmelse därom, att rätten, i fall den häktade saknar förmåga att själv tillvarataga sina intressen, äger förordna biträde, fortfarande kvarstå i lagen såsom en kardinalpunkt. Vår mening är nämligen givetvis icke att i något fall undanhålla en häktad förmånen av att, där behov föreligger, erhålla stödet av ett kunnigt biträde, utan endast att ett onödigt belastande av statsbudgeten med utgifter icke bör ske.

Vi tillåta oss därför hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville företaga utredning i ovanangivet syfte om ändringar i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad och där efter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1932.

G. A. Björkman.

Verner Hedlund,

Birger Christenson.

Östersund.

Sven Olsson,

Oscar Jonsson,

Rimforsa.

Risinge.